

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Юлиан Куюмджиев,
АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив,
за дисертационния труд на
Стефан Светозаров Донев
на тема „Специфика на комическото белканто
в операта „Дон Паскуале“ от Гаetano Доницети.
Теоретични и режисьорски подходи”
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
в професионално направление 2.3. „Философия (Естетика)“

Данни за докторанта

Стефан Донев е завършил НМУ „Любомир Пипков“ със специалност „Тромпет“ през 1989 г., специалност „Културология“, ОКС „Магистър“, във Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1997 г. и специалност „Музикално-сценична режисура“, ОКС „Магистър“, във Вокалния факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ през 2003 г. От същата година е асистент по "Актьорско майсторство" и „Музикално-сценична режисура“ в НМА „Проф. Панчо Владигеров“. Като режисьор е осъществил постановки на произведения от Моцарт, Паизиело, Доницети, Белини, Калман, Фелцман и българските композитори Ал. Йосифов и Г. Костов в Софийската опера, Държавния музикален театър „Стефан Македонски“, Музикално-драматичен театър „Константин Кисимов“ във Велико Търново, оперните театри в Русе, Варна, Бургас, Стара Загора, Учебния оперен театър към НМА „Проф. Панчо Владигеров“.

Описание и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем 347 страници, от които основен текст 321 страници, включващ увод, седем глави и заключение, библиографията обхваща 135 източници на български, руски, английски, немски и италиански език. Приложението съдържа списък на оперите на Гаetano Доницети в хронологичен ред, списък с най-важните аудио- и видеозаписи на операта „Дон Паскуале“, списък на останалите произведения на Доницети (по жанрове).

В увода авторът посочва предмета изследването – особеностите на комическото белканто, и обекта на изследването – комичната опера на Доницети „Дон Паскуале” (с. 6), формулира основната цел – "желанието да бъдат проследени, осмислени и разтълкувани проявите на феномена на комическото белканто в рамките на операта буфа „Дон Паскуале” (с. 8), и най-важните задачи, сред които са открояване на „основните теоретични схващания по отношение на естетическата теория по комическото и неговите функционални прояви в класическата музика”, преценка на „вътрешното многообразие от теми, идеи и тенденции по отношение на самата конкретна творба” и на „контекста, в който тя се появява”, анализ на механизмите на жанра опера буфа в конкретното произведение (с. 9). Първата глава на дисертационния труд – „Романтическият свят и операта „Дон Паскуале” (с раздели „Основни естетически характеристики на романтичната музика”; „Романтизъм. Обща дефиниция”) представлява много подробна характеристика на романтизма. Тази широка панорама на романтизма като епоха в известна степен измества фокуса от темата, съответно от предмета и обекта на дисертационния труд, навлизайки в прекалено големи подробности, които по същество са известни (например детайлното изследване на корените на понятието романтизъм) и тук докторантът би могъл да препрати към съответните изследвания. Разбираем е стремежът му да представи същността на романтизма и неговата естетика, но би трябвало, коментирайки накратко техните особености, да анализира как те рефлектират върху Доницети и неговото творчество. Необходима е и по-голяма прецизност при боравенето с понятията, напр. *Gesamtkunstwerk* е преведено като „тотална творба на изкуството” (вероятно е използван английски източник – *total work of art*), но в издания на български, които широко се използват и в научната, и в педагогическата практика, то е преведено като „синтетично произведение на изкуството” (Улрих Михелс, *Атлас/Музика*, т. 2, 2000, с. 453) или „интегрално произведение на изкуството” (Мари-Клер Белтрандо-Патие, *История на музиката*, част 2., 1999, с. 99). Впрочем второто издание е включено в използваната от докторанта литература.

Втората глава – „Комическото и неговите романтически трансформации в музикалното му превъплъщение”, представя естетическите аспекти на комичното в изкуството като цяло и неговите превъплъщения и особености в музиката. Стефан Донеv показва изключително богата осведоменост и борави с много източници, което е доказателство за широка култура и информираност. Би било добре докторантът да открие възможностите и спецификата на комичното в музиката, които го различават от останалите изкуства.

Третата глава – „Специфика на музикалния образ”, докторантът аргументира с

необходимостта да се изяснят „структурно-характерологичните елементи в образа, за да подпомогнем драматургичното и музикалното анализиране на музикалните форми и техните семантични прояви в тъканта на операта „Дон Паскуале”, при това в механизмите на осъществяването на комически ефект” (с. 137). Безспорно е важно да се изяснят основните термини, с които докторантът борави в анализа на произведението, но едва ли е необходимо цяла глава да бъде посветена на изясняването на същността на музикалния образ, тук също докторантът би могъл съществено да редуцира текста и да препрати към съответната литература, която е използвал. Освен това видовете музикални образи могат да бъдат представени в по-стегнат, обзорен вид и да се акцентира върху онези, които имат пряка връзка с операта „Дон Паскуале“.

Четвъртата глава е посветена на операта на Доницети „Дон Паскуале”. Авторът въвежда в спецификата на италианската романтическа опера, представя структурата и съдържанието на „Дон Паскуале”, подробно запознава с историята на създаването ѝ – възникването на либретото и отношенията на Доницети с либретиста Джовани Руфини, първите изпълнения на операта в Париж и в Милано. Най-съществената част от тази глава е подробният драматургичен анализ на „Дон Паскуале”, който се основава и на личния опит на Стефан Донеф като режисьор на постановката на това произведение в в Старазагорската опера през 2017 г.

Докторантът разкрива особеностите на музикалната драматургия в „Дон Паскуале”, изразните средства в отделните картини и самостоятелни номера, пресъздаването на оперните персонажи и превъплъщенията на комичното в различните ситуации. В самостоятелен раздел на Четвъртата глава Стефан Донеф представя особеностите на стила на Доницети и етапите в неговата творческа еволюция.

Пета глава се състои от два раздела – първият е посветен основно на спецификата на белкантото, а вторият – на новаторството на Доницети в областта на белкантовия стил. Според мен по-добре би било двата раздела на пета глава да се включат в предишната четвърта глава, защото те са пряко свързани с нейното съдържание, още повече, че обемът на пета глава – 20 страници, е непропорционален спрямо обема на предишните четири глави.

По същите съображения – от гледна точка и на съдържанието, и на обема, смятам, че е добре шеста и седма глава да се обединят, тъй като по същество проблематиката в тях е обща – режисьорски подходи и възможните режисьорски решения в операта „Дон Паскуале”. След въвеждане в спецификата на различни режисьорски подходи в шестата глава, в седмата Стефан Донеф подробно анализира особеностите на три възможни според него режисьорски подхода към „Дон Паскуале“ на Доницети, определени като

археологически-консервативен, радикално-транспониращ и условно-метафоричен. Именно в тази глава виждам основния принос на докторанта, който на основата на осмислянето на комичното в стила белканто предлага свои решения по отношение на сценичната реализация на операта, основаващи се на образното ѝ съдържание и музикалната ѝ драматургия.

Препоръки

Освен изложените по-горе препоръки за редуциране съдържанието на някои глави, смятам, че текстът се нуждае и от прецизиране на част от използваната терминология, както и от корекция на музикалноисторически неточности (например Рихард Вагнер – „създател на музикалната мелодрама”, с. 35; дванадесеттоновата система на Шьонберг е въведена „някъде към 1907 – 1908 г. ”, с. 63; симфонични картини „Картини от една изложба” от Мусоргски, с. 156; „първата додекафонична творба е „Пет пиеси за оркестър” от Арнолд Шьонберг от 1922 г. ”, с. 162). Освен това на някои места има допуснати грешки по отношение на отделни имена – например „Джоузеф Маркс” вместо Йозеф Маркс (с. 160), „французите Белтрандо-Патие и Мари Клер“ вместо името на френската изследователка Мари-Клер Белтрандо-Патие (с. 11 на автореферата). Приложенията в края списъци на творчеството на Доницети по жанрове трябва да се бъдат на български, вместо на английски, както и да се коригират неправилни преводи (например свещени творби или хорални творби).

Заклучение

Въпреки направените препоръки смятам, че в дисертационния труд на Стефан Донеv е осъществен подробен анализ на музикалната драматургия на операта "Дон Паскуале" от Доницети на основата на изследването на комичното в белкантовия стил и са предложени авторски решения за нейната сценична реализация, което приемам като лични приноси на докторанта.

Въз основа на това предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на Стефан Донеv образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 2.3. „Философия (Естетика)“.

21 май 2022 г.

Проф. д-р Юлиан Куюмджиев